

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ÇEVRE SAĞLIĞI

**ÇEVRE SAĞLIĞI HİZMETLERİNE
YÖNELİK BİLGİLENDİRME
850CK0003**

Ankara, 2011

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. ÖĞRENME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	3
1.1. Eğitim.....	3
1.1.1. Eğitimin Tanımı.....	4
1.1.2. Eğitimin Niteliğini Belirleyen Kavramlar	6
1.2. Öğrenme.....	8
1.2.1. Davranışçı Kuramlar.....	8
1.2.2. Bilişsel Öğrenme Kuramı	9
1.2.3. Bilgi İşlem Kuramı	9
1.3. Öğrenmenin Türleri.....	10
1.4. Öğretim	11
1.5. Eğitimin Alanı.....	12
1.6. Planlı Eğitim	12
1.6.1. Formal Olmayan Eğitim	13
1.6.2. Formal Eğitim.....	14
1.7. Öğrenme Yöntem ve Teknikleri	15
UYGULAMA FAALİYETİ	17
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	19
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	20
2. SAĞLIK EĞİTİMİ	20
2.1. Sağlık Hizmetleri	24
UYGULAMA FAALİYETİ	28
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	29
ÖĞRENME FAALİYETİ-3	30
3. ÇALIŞANLARA YÖNELİK BİLGİLENDİRME.....	30
3.1. İşletmelerde Sağlık, Çevre ve Güvenlik.....	31
3.2. İş Yerlerinin Önemli Riskleri.....	33
3.3. Risklerin Kontrol Altına Alınması	34
3.4. İşletmenin Çevreye Karşı Sorumlulukları	35
3.5. Çevre Konusunda Alınabilecek Önlemler	36
3.6. İşveren Yükümlülüğü.....	37
3.7. İşçilerin Yükümlülükleri	40
3.8. İşçilerin Eğitimi	40
3.9. Sağlık Gözetimi	41
UYGULAMA FAALİYETİ	42
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	44
MODÜL DEĞERLENDİRME	45
CEVAP ANAHTARLARI.....	47
KAYNAKÇA	48

AÇIKLAMALAR

KOD	850CK0003
ALAN	Çevre Sağlığı
DAL/MESLEK	Çevre Sağlığı Teknisyenliği
MODÜLÜN ADI	Çevre Sağlığı Hizmetlerine Yönelik Bilgilendirme
MODÜLÜN TANIMI	Öğrenme yöntem ve tekniklerini, sağlık eğitimi, işletme ve çalışanlarına yönelik koruyucu sağlık hizmetleri ve çevre sağlığına yönelik bilgilerin verildiği öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/24
ÖNKOŞUL	
YETERLİK	Çevre sağlığı hizmetlerine yönelik bilgilendirme yapmak
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Mevzuat doğrultusunda, çevre sağlığı hizmetlerine yönelik bilgilendirme yapabileceksiniz. Amaçlar <ol style="list-style-type: none">1. Gerekli donanım sağlandığında öğrenme yöntem ve tekniklerini uygulayabileceksiniz.2. Sağlık eğitimi, koruyucu sağlık hizmetleri ve çevre sağlığına yönelik bilgilendirme yapabileceksiniz.3. İşletmede, işveren ve çalışanlara yönelik bilgilendirme yapabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Donanım: Bilgisayar, projeksiyon, tepegöz, Kitap, afiş, broşür, gürültü ölçme cihazları, kulaklık, kulak tıkaçları, koruyucu maskeler, koruyucu gözlükler, koruyucu kıyafetler diğer eğitim materyalleri Ortam: Derslik, uygulama laboratuvarı
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen modül sonunda ölçme aracı (çoktan seçmeli test, doğru-yanlış testi, boşluk doldurma, eşleştirme vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığımız bilgi ve becerileri ölçerek sizi değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Yirminci yüzyılın son on yılında gelişen enformasyon ve internet, gezegenimizi şimdiye kadar hiç olmadığı kadar bir bütün hâline getirmiş ve bir iletişim devrimi yaşanmıştır.

Endüstri devrimi ile birlikte gezegenimizde üretilen malların çeşidi ve miktarı şimdiye kadar hiç görülmedik şekilde artmıştır. Dünyamız endüstriyel üretim-tüketim ilişkilerinin bir sonucu olarak tehlikeli bir biçimde kirlenmekte ve ısınmaktadır. O hâlde çevre sağlığı, halk sağlığı ve güvenliği çalışanların ve faaliyet gösterilen bölge halkının çevre, sağlık ve güvenlikle ilgili çevresel riskleri en aza indirme gayreti içinde hareket edilmelidir.

İnsanın toplum yaşamına uyum sağlaması, iyi bir insan ve vatandaş olabilmesi eğitimle sağlanır. Bir toplumun gelişmesi, kalkınması ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşması eğitimle mümkün olur. İnsan öğrenerek kendisini geliştirir; yeteneklerini hem kendi kullanır hem de toplumun hizmetine sunar.

Ekolojik ağın bir noktasındaki küçük bir bozulma uzak bir noktada ve ileri bir dönemde çok büyük etkilerle kendini gösterebilir. Çevre sorunlarının etkileri ve etkilerin aciliyeti toplumu oluşturan bireylerin bilgilerinin, bilinçlerinin, tutumlarının ve tavırlarının önemini artırmaktadır. Kirlenmiş bir gezegende yaşayan hiçbir canlının trajik bir sondan kurtulma şansı bulunmamaktadır. İnsan hem bu kirliliğin sorumlusu hem de kirliliği durdurabilecek yaşanası bir dünyayı kurabilecek tek canlı türüdür.

Günümüzde yaşanan çevre sorunlarının çözümü incelendiğinde, sürdürülebilir kalkınmanın temel ilkesi olan kirletmemek ve gelecek kuşaklara sağlıklı yaşam sürdürebilecekleri bir ortam bırakılması yatmaktadır.

Bizler ortak davranış biçimi geliştirdikçe, ortak yaşam alanlarımız kimliğini ve kimyasını çok daha hızlı ve sağlıklı bir değişimle güçlendirecektir. Bundan hiç kuşumuz bulunmamaktadır.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Gerekli donanım sağlandığında öğrenme yöntem ve tekniklerini uygulayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Eğitimin toplumsal temellerini ilgili kaynakları tarayarak araştırınız.
- Eğitimin felsefi temellerini ilgili kaynaklardan araştırınız.
- Eğitimin psikolojik temellerini ilgili kaynaklardan araştırınız.
- Eğitimin ekonomik temellerini ilgili kaynaklardan araştırınız.
- Eğitimin yönetsel temellerini ilgili kaynaklardan araştırınız.

1. ÖĞRENME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

1.1. Eğitim

Toplumlar yaşamlarını devam ettirebilmek için eğitime ihtiyaç duymuşlardır. İnsan eğitimsiz yaşayamaz. Yaşamını sürdürmek için insanın doğuştan getirdiği hemen hiçbir davranışı yoktur. Emme, solunum, tutunma gibi birkaç tepkisinin dışında insan hemen her davranışını öğrenmek zorundadır. Başkalarının etkisi, kılavuzluğu olmadan insanın kendi kendine öğrendiği davranışları vardır. Ama bunların sayısı başkalarının etkisi, kılavuzluğu ile öğrendiklerinden çok daha azdır. İnsan, davranışlarının çoğunluğunu başkalarının etkisi ile öğrendiğinde başkalarınca eğitiliyor demektir. Davranışların çoğunluğunun başkalarından öğrenilmesi ise ömür boyu sürer. Böylece insan yaşam boyu eğitim sürecinin içinde bulunur.

Bugünkü modern yaşamda eğitimin ne kadar önemli olduğu herkes tarafından bilinmektedir.

Eğitim sözcüğü 1940'lerden beri dilimize yerleşen bir terimdir. Bu tarihten önce "eğitim" yerine Arapça "terbiye" sözcüğü kullanılırdı. Günümüzde eğitim terimi, yazı dilinde ve konuşmalarda genellikle aşağıdaki anlamlarda kullanılmaktadır.

- Eğitim bir bilim alanıdır. Eğitim alanını inceleyen bilime eğitim bilimi denir. Çoğu zaman eğitim bilimi yerine eğitim sözü kullanılır. Bu anlamda eğitim bir bilimi (disiplini) anlatır. Ayrıca eğitimi birçok bilimler konu edinmiştir. Bunların hepsine eğitim bilimleri denir.
- Eğitim toplumsal bir hizmettir. Devlet, eğitim hizmetlerini topluma sunmakla yükümlüdür. Eğitim sistemi ve okullar bu hizmeti halka sunmak için kurulmuşlardır. Eğitim hizmetlerini anlatmak için doğrudan eğitim sözü de kullanılır. Bu anlamda eğitim sözü bir toplumsal hizmeti anlatır.

- Eğitim sözü, kişinin geçmiş yaşantılarını anlatmak için kullanılır. Kişinin davranışlarının istenilen nitelikte olduğunu söylemek için şu konuda eğitilmiş, eğitim görmüş denir. Bu anlamda eğitim kişinin kazandıklarını anlatır.
- Eğitim bir ulusun yüzyıllar boyu süren kültürünün ürünüdür. Bu anlamda eğitim bir toplumsal kurumdur. Tıpkı din, töre ve benzerleri gibi eğitim sözü de bir toplumsal kurumu anlatır.
- Eğitim terimi bazen yapılan eğitimin konusunu belirler. Sağlık eğitimi, çalışanların eğitimi, çıraklık eğitimi, trafik eğitimi, cinsel eğitim, işbaşında eğitim, çocukları suçlardan koruma eğitimi gibi. Burada kişiye verilecek alışkanlıkların kişide yerleşik olabilmesi için daha etkili bir eğitim sürecinden geçmesi istenmektedir.
- Eğitim terimi, eğitilecek kitleyi içerecek biçimde kullanılabilir. Halk eğitimi, yetişkinler eğitimi, çocuk eğitimi, özel eğitim ve benzerleri gibi. Eğitimin bu tür kullanılmasında eğitilecek kitle ve çağ belirlenmektedir.
- Eğitim terimi eğitimin aracını gösterecek biçimde de kullanılır. Televizyon, radyo ile eğitim, oyunla eğitim, görsel-işitsel araçlarla eğitim gibi.
- Eğitim terimi kimi kez, daha önceki eğitimi tamamlayıcı anlamda kullanılır. İşbaşında eğitim, hizmet içi eğitim, olgunlaştırma eğitimi, geliştirme eğitimi, alıştırma eğitimi gibi deyimler, bir mesleğin gerektirdiklerinde kişilerin daha yeterli olabilmesi için yapılacak eğitimi belirlemektedir.
- Kimi kez eğitim terimi bir sistemi belirlemek için kullanılır. Örgün eğitim ve yaygın eğitim, okul öncesi eğitim, temel eğitim, modüler eğitim deyimlerinde olduğu gibi, eğitim sözü sistem anlamında kullanılmaktadır.
- Genel görünümü ile, dilimizde eğitim terimi, öğretim sözünden daha geniş ve daha kapsamlı olarak kullanılmaktadır.
- Yukarıdaki anlamlarından da anlaşıldığı gibi, eğitim geniş bir alandır. Aynı anda eğitim, toplumdaki her insanla ilişkisi olan bir alandır.

1.1.1. Eğitimin Tanımı

Eğitim geniş bir alan olması nedeni ile değişik tanımları vardır.

- Eğitim, yeni kuşakların, toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gereken bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliğidir.

Eğitimin bu tanımında, eğitimin yeni kuşaklara nasıl verileceği gösterilmekte, eğitimin niçin verileceği “toplum yaşayışında yerlerini almak için nasıl verileceği, neler verileceği ise bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmek, kişilik geliştirmek olarak belirtilmektedir.

- Eğitim, önceden saptanmış amaçlara göre insanların davranışlarından belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesidir.

Bu tanımda kime, niçin eğitim yapılacağı hangi konuda eğitileceği bilinmemektedir. Tanımın gösterdiği, eğitimin bir amaç için insanların davranışlarının planlı olarak değiştirilmesi olduğudur.

Resim 1.1: İş yeri eğitim ortamı

- Yine eğitim, bireyin davranışında, kendi yaşantısı yolu ile ve kasıtlı olarak istedik değişme meydana getirme sürecidir.

Bu tanımda eğitimin değiştirilecek olan bireyin davranışdır. Davranışın değişmesi ancak bireyin kendi yaşantısı yolu ile olabilir. Bireyin davranışını değiştirmenin eğitim olarak adlandırılabilmesi için davranışın istenilerek ve kasıtlı (planlı) değiştirilmesi gerekmektedir. Eğitim, bütün bunların bir zaman akımı içinde yer aldığı bir süreçle oluşur.

Resim 1.2: Eğitim materyali ile eğitim ortamı

Böylece eğitimin niteliğini oluşturan aşağıdaki dört durum ortaya çıkmaktadır. Bunlar:

- Eğitim, eğitilen kişide istenilen davranışı oluşturma işidir.
- İnsan bir davranışı ancak yaşayarak kazanabilmektedir.
- Eğitilende oluşturulacak davranış önceden saptanan eğitim amaçlarına uygun olmak zorundadır.
- İnsanda davranışın oluşturulabilmesi, planlanmış bir eğitim sürecinden geçmesine bağlıdır.
- Davranış, yaşantı, amaç ve süreç terimleri eğitimin niteliğini belirleyen kavramlardır. Bu kavramların açıklanması eğitimin niteliğini tanımayaya yardım edecektir.

1.1.2. Eğitimin Niteliğini Belirleyen Kavramlar

Aşağıdaki kavramlar açıklandığında eğitimin niteliğini tanımamıza yardım edeceklerdir.

1.1.1.1. Davranış

İnsanın gözlenebilen, ölçülebilen bilinçli etkinliklerinin tümüdür. İnsan davranışı her istendiğinde değiştirilemez. İnsanın davranışının değiştirilebilmesi için şu koşulların yerine gelmesi gerekir.

- Davranışı değiştirilecek kişi, istenilen davranışı yapabilecek gelişim düzeyine ulaşmış olmalıdır.
- Davranışın oluşabilmesi için eğitilenin içinde bulunduğu ortam davranış değişikliğine elverişli olmalıdır.
- Eğitilen kişi değiştirilecek ya da yeniden kazandırılacak davranışı yapmaya istekli olmalıdır.
- Yeni davranış için gereken bilgi, beceri ve tutum eğitilene yeterli düzeyde öğrenilmiş olmalıdır.

Bu koşullar; istenilen davranışı eğitilene kazandırabilecek düzeyde gerçekleşmediğinde yapılan eğitim amacına ulaşamaz. Bunlar uygun olduğunda eğitilen kişi istenen davranışı yaşayarak kazanmış olur. Bu anlamda yaşamak eğitim görmekle özdeşir. Bu yüzden yaşantı eğitimin özünü oluşturur.

1.1.1.2. Yaşantı

İnsanın çevresindeki karşıtı ile etkileşim içinde bulunmasıdır. İnsanın çevresinde bulunan karşıtı canlı, cansız varlıklar, toplumsal olaylar vb. kendisinin dışındaki her şeydir.

Karşıtı ile etkileşim sürecinde, insanın algılarında sürekli değişimler oluşur.

1.1.1.3. Amaç

Eğitimin, eğitilenin sorun çözme gücünü geliştirmesidir.

Eğitim amaçsız yapılmaz. Rastgele yapılan eğitimlerde bile eğitimin belli bir amacı vardır. Planlı yapılan örgün ve yaygın eğitimlerde, eğitimin amaçları önceden belirlenir. Eğitim, eğitilenleri, önceden belirlenmiş eğitim amaçlarına ulaştıracak biçimde planlanır.

Türk eğitim sisteminde, eğitimin amaçları yasalarda ve eğitim programlarında gösterilmiştir. Hiçbir eğitim etkinliği, Türk milli eğitim amaçlarına aykırı yapılamaz. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda şu hüküm yer almaktadır:

“Milli eğitimin amaçları yalnız resmî ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, iş yerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır.”

“Resmî, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Milli eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından, Milli Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir.”

Eğitilene şimdiki ve gelecek yaşamına hazırlayacak eğitimin amaçları şunlar olmalıdır.

- Eğitim, eğitilen kişinin duygu, düşünce, gereksinim ve sorunlarını türlü araçlarla anlatabilmesi için ona iletişim yeterliği kazandırmalıdır.
- Eğitim, eğitilenin, demokratik yaşayışın gerektirdiği biçimde toplumsallaşabilmesi, diğer insanlarla olumlu ilişkiler kurabilmesi, ortak amaçlar için birlikte çalışabilmesi için ona iş birliği yeterliği kazandırmalıdır.
- Eğitim, eğitilenin sorunlarını çözebilmesi için gereken bilgiyi toplayabilmesi, becerileri kazanabilmesi, sorunlarına olumlu ve yapıcı bir tutumla mücadele edebilmesi için ona öğrenme ve araştırma yeterliği kazandırmalıdır.
- Eğitim, eğitilenin kendi bedenine bakabilmesi, onu koruyabilmesi, çevre sağlığı için gerekenleri yapabilmesi, başkalarının sağlığını tehlikeye atmaması için ona sağlıklı yaşam yeterliği kazandırmalıdır.
- Eğitim, eğitilenin kendine ve toplumuna hizmet edebilmesinde temel öge olan bir mesleği seçebilmesi, mesleği başarı ile yürütebilmesi, kazandıklarını tutumlu olarak kullanabilmesi, yurt zenginliğini kendi mesleği içinde değerlendirebilmesi için ona üretim yeterliği kazandırmalıdır.

Resim 1.3: Bir eğitim ortamı

1.1.1.4. Süreç

Buraya kadar açıklanan konularda eğitimin süreç olduğu sık sık yinelenmiştir. Süreç, oluşum yolu ile bir hâlden diğer hâle geçerek ortaya çıkan şey. Süreç, değişim içinde olan bir nesnenin, olayın, düşüncenin belli bir düzen içinde bir amaca doğru gelişmesini anlatmak için kullanılan bir kavramdır.

Eğitmek eylemi, sürekli değiştirmek eylemidir. Eğitilen kişi bir amaca doğru sürekli olarak değiştirilmeye çalışılır. Eğer eğitilen kimsede bir değişim yok ise eğitme eylemi de yok demektir. O nedenle eğitim verecek kimsenin bu meslekte iyi yetişmiş olmaları zorunludur.

1.2. Öğrenme

Öğrenme, yaşantısı sonucu insanın davranışında oluşan değişme olarak tanımlanabilir. Bu tanımda gözden kaçmaması gereken en önemli nokta davranış değişmesinin insanın yaşantısı yolu ile oluşmasıdır. İnsan davranışını kendisi kazanır. Davranışın kazanılmasının yolu da yaşantıdır. Yaşantı, insanın çevresinde bulunan karşıtı ile etkileşimi sonucunda kendinde kalan etkidir. Fakat etkileşmenin sonunda insanda hiçbir etki kalmamış ise, öğrenmede olmamıştır.

Kısaca öğrenme, bir etkinliğe, bir yaşantıya dayanan davranış oluşturma sürecidir. Davranışın oluşumu bilinçli yaşamanın, yaşayarak öğrenmenin bir sonucudur. Öğrenmenin sonucunda insanın davranışında belirgin bir değişme görülür. İnsanın işini yapması, sorunlarına yaklaşımı, ileriye dönük uğraşları değişir, başkalaşır.

İnsanın eğitimi öğrenmesine dayanır. İnsan öğrenemeseydi eğitilemezdi. Bu yüzden eğitim öğrenmenin nasıl oluştuğunu ne olduğunu, nasıl oluşturulması gerektiğini araştırmak, bulmak zorundadır.

Öğrenme üzerinde yapılan araştırmalar henüz sonuçlanmış değildir. Ama elde edilen bulgular da oldukça çoktur. Bu bulgulara dayanarak öğrenmenin ne olduğu, nasıl oluştuğu oldukça bilinebilmektedir. Öğrenmeye ilişkin bulgular değişik görüşler yarattığı için değişik öğrenme kuramları oluşmuştur. Bu öğrenme kuramları aşağıda kısaca açıklanmıştır.

1.2.1. Davranışçı Kuramlar

Bunlar etki-tepki ya da çağrışım kuramları olarak da adlandırılır. Bu kümeye giren kurumlar, insanın çevresinden gelen uyarılara verdiği karşılığı öğrendiği, başka bir kez aynı uyarılarla ya da benzeri uyarılarla karşılaştığında daha önce öğrendiği karşılığı yinelediği görüşüne dayanmaktadır.

Uyaran, insanın gerek iç gerekse dış çevresinden gelen ve insanda fizyolojik etkinliklerin başlamasını sağlayan fiziksel bir güç olarak tanımlanabilir. Karşılık ise, bu uyarıların insanı etkilediği anda, insanın yaptığı tepkidir.

Bu kuramların görüşü şöyle özetlenebilir. İnsanların öğrenmesinde bireysel farklılıklar, ayrılıklar vardır. Zeki insanla az zeki insanın öğrenmesi farklıdır.

Öğrenilecek konunun yinelenmesi, alıştırılmaların yapılması öğrenme için yararlıdır.

Uçak kazasında bir yakını kaybeden kişinin uçağa binmemesi, kaza yapmamak için trafik kurallarına uymak (ortamdan kaza yapma tehlikesinin kalkması), öğretmenin tepkisini almamak için ders çalışmak (ortamdan öğretmenin tepkisinin kalkması), alışveriş yaparken daha önce kullandığımız ve memnun kaldığımız markaları tercih etmemiz gibi.

Yine çocuklar, çevresindeki büyüklerin, anne, babalarının, öğretmenlerinin davranışlarını gözleyerek öğrenirler.

1.2.2. Bilişsel Öğrenme Kuramı

Bu kümeye giren kuramlara alan ya da bütünlük kuramları adı da verilir. Bu kuramlar, öğrenmenin algılamaya dayandığını, bilişsel (zihinsel) bir süreç olduğunu savunur. Bu kuramlara göre öğrenmede anlama, kavrama önemlidir. Öğrenen, öğreneceği konuyu bütünüyle görür, algılar ve kavrar. Bütünün parçaları öğrenence sonradan algılanır. Öğrenmede bütünleştirme, biçimlendirme ağır basmaktadır. Öğrenene konunun bütün olarak sunulması gerekir.

Zeki insan ile az zeki insanın, bütünü kavraması bir değildir. İnsan yetenekleri oranında karşılaştığı sorunu, öğreneceği alanı bütünü ile görebilir, parçalarını ayırabilir, yeniden kurabilir. Öğrenme farklılıkları onların yetenekleri ile ilgilidir.

Alıştırmalar öğrenenin yeniden kurma yeterliğini artırır.

Amaç, insanı öğrenmeye güdüleyen tek etmendir.

Algılama, anlama, kavrama gibi bilişsel süreçler, aralarında temelde birlik bulunan kapsamlı davranışların ve öğrenmenin temelidir. Bütün ile parçalarının ilişkilerini algılama, ayırtılama, yeniden kurma ile öğrenme daha güçlü olmaktadır. Yaratıcı, araştırmacı öğrenme, sorunları çözmeye bu tür öğrenme ile olmaktadır.

Ani sezgi ve kavrama yolu ile öğrenmelere örnek Arşimet'in suyun kaldırma kuvvetini bulması, Newton'un başına düşen elma ile yer çekimi kanununu bulması gibi.

Yine, çatal- bıçakla yemek yemek, yazı yazmak, araba kullanmak, bisiklete binmek, yüzmek, müzik aleti kullanmak ve buna benzer faaliyetler.

1.2.3. Bilgi İşlem Kuramı

Bu kümeye giren kuramlar öğrenmeyi, güdülere ve kişiliğe dayandırır. Yaşamın amacı güdülerini doyurmaktır. İnsan güdülerini doyurmak için öğrenmek zorundadır. İnsanın güdülerini, akla ve toplum kurallarına uygun bir biçimde doyurmasını öğrenmesi, kişiliğini kazanması ile olanaklıdır. Böylece bu kuramlar, insanın işlevleri, kişiliğini, öğrenmenin kaynakları olarak görür, öğrenmenin amacını; insanın işlevlerini iyi yapmasına, kişiliğini geliştirmesine bağlar.

Bu kuramların görüşü şöyle özetlenebilir; insanların öğrenme yönünden bireysel ayrılıkları vardır. Bir insanın öğrenmesi hem başkalarından ayrı özellik gösterir hem de insanın yaşamı boyunca farklı çağlarda değişiklikler gösterir. Özellikle insanın ilk çağları öğrenme yönünden önem taşır, kişiliğin kazanılmasında çocukluk yılları temeldir.

Öğrenilenlerin yinelenmesi öğrenmenin güçlendirilmesi için gereklidir.

İnsanın güdülerini öğrenmenin kaynağı, güdülenmesi ise öğrenmesinde temel etkidir. Öğrenmeye başlarken ve öğrenme sürecinde sürekli güdülenme, insanı uyanık tutarak öğrenmesini güçlendirmektedir.

Öğrenmede algılama, anlama, kavrama önemlidir.

Bu kuramcılara göre insan, uyarıcıları dışarıdan alan, işleyen ve davranış olarak dışarıya veren gelişmiş bir bilgisayardır.

1.3. Öğrenmenin Türleri

Aşağıya en yalınından en karmaşık olanına doğru sekiz öğrenme türü sıralanmıştır. Bu öğrenme türünün her biri bir öğrenme kuramına dayanmaktadır. Öğrenilecek konunun zorluğu-kolaylığı, önemi-önemsizliği, azlığı-çokluğu gibi niteliği bu öğrenme türlerinden birinin ya da daha çoğunun kullanılmasını gerektirebilir.

Planlı eğitimde bu öğrenme türünden hangisinin kullanılacağı, öğrenenin yeterliği ile öğreneceği konunun niteliğine göre kararlaştırılır.

➤ **Simgesel öğrenme**

Bireyin bir simgeye (sembol) karşı yaptığı yaygın ve genelleşmiş bir tepkidir.

➤ **İşlemsel öğrenme**

İnsanın ayırt edebildiği bir uyarana karşı belli bir tepkiyi öğrenmesidir.

➤ **Ulamalı öğrenme**

Daha önce uyarın-tepki yolu ile kazanılanların zincirleme birbirine bağlanmasından oluşan öğrenmedir. İnsan bir dizi sınama yanılmalarla kazandıklarını birbirine ulayarak sorununu çözmeye çalışır.

➤ **Sözel çağrışım**

Uyarın tepki, sınama-yanılma bağlantısının yukarıda açıklanan biçiminin sözel olanıdır. Bir sözcüğün anılmasının, özdeş benzer ya da zıt olan diğer sözcükleri anımsatması ile bir düşünce zinciri oluşur. Sözlü, yazılı iletişim bu tür öğrenmeye dayanır.

➤ **Çoğul ayırlama**

İnsanın çevresinden aynı anda gelen uyarıların birbirinden ayırt edebilmesi, bu uyarıların niteliğine göre bunlara tepkide bulunmasıdır. Bir insan, çevresinden gelen ses, görüntü, koku, tat, ısı ve benzeri etkileri ne oranda birbirinden ayırt edebiliyor, bunlardaki değişiklikleri duyabiliyor, algılayabiliyor ise o oranda gereken tepkileri yapmaya kendini hazırlayabilir.

➤ **Kavram öğrenme**

İnsanın bir konunun anlaşılması için gereken kavramları öğrenmesi, öğrendiği kavramları geliştirmesi, gerektiğinde bunları değiştirmesidir. Kavram bir olayın, nesnenin öğelerini, özelliklerini kısa yoldan anlatan soyut bir sözcük, bir simgedir. Kavramlarla insan daha çabuk, daha kapsamlı düşünebilir. Kavram öğrenme, düşünce üretmek için de gereklidir.

➤ **İlke öğrenme**

Birden fazla kavramın birbirine ulanarak, birbirini tamamlayarak bir kural, bir yargı oluşturacak biçimde bütünleştirilmesidir. Bir ilke birden çok kavramdan oluşur. İlkeler bir sorunu çözmeye temel kuralları, ölçütleri, yargıları verir. Öğrenmenin etkilerini yükseltmek için bu ilkelerin öğrenilmesi gereklidir.

➤ **Sorun çözmeyi öğrenme**

İnsanın tüm bilgi, beceri ve tutumlarını birleştirip bütünleyerek karşı karşıya kaldığı bir sorunu çözmeyi öğrenmesidir. Sorun çözmeye, daha önce kazanılan kavramlar, bunların oluşturduğu ilkeler kullanılır. Bu ilkeler birbiriyle etkileşerek yeni düşünceler doğurur. Bunlar insanın yaratıcılığı oranında çoğalır. Yaratıcı düşüncenin düzeyi ne oranda yükselirse sorunu çözmeye de o oranda kolaylaşır. İnsan kendi düzeyinde sorunları çözmeye yeterli olmak zorundadır. İnsan sorun çözmeyi öğrenmede ne denli yüksek başarı gösteriyor ise işinde o denli başarılı olur.

Sorun çözmeyi öğrenme en yüksek düzeyde bir öğrenmedir.

1.4. Öğretim

Öğretme etkinliklerinin önceden belirlenen hedefler doğrultusunda planlı ve kontrollü olarak düzenlenmesi ve uygulanmasına denir.

Planlanmış bir öğrenme sürecidir.

Öğretme, hedeflenen davranışları kazandırmak için düzenlenmiş yaşantılar sürecidir.

Öğretme sürecinin başarılı olması için eğitilenin tanınması, öğretimin planlanması, eğitilene rehberlik yapılması gerekmektedir. Öğretimin planı hedefler, konular, eğitimin teknolojisi, değerlendirme olmak üzere dört konuda verilecek kararlardan oluşmaktadır.

Öğrenmede eğitilenin başarısında pek çok etmen bulunmaktadır. Bunlar:

- Yoksulluk
- Aile ortamı
- Değerlerin çatışması
- Kırsal yöre
- Azınlık hissi
- Ailenin dili ile okulun dilinin farklılığı
- Uygun olmayan eğitim teknolojisi
- Uygun olmayan ortam

1.5. Eğitimin Alanı

Eğitim, aslında başkalarının etkisiyle insanın kendi davranışında değişmeler oluşturması demektir. Böyle bir oluşum insanın doğumundan ölümüne kadar tüm yaşam boyu süren bir oluşumdur. Bu anlamda eğitim, bir insanın bir başkasını etkileyerek onun davranışını değiştirmesidir. Ancak eğitim denildiğinde genellikle önceden tasarlanıp düzenlenen eğitim akla gelir. Bu tür eğitime planlı eğitim denir.

Planlı eğitim, okul eğitimini, kurumların yaptığı hizmet içi eğitimi ve halk eğitimi kapsamaktadır.

1.6. Planlı Eğitim

İnsan, gereksinmelerini doyumak, gidermek için uğraşır. Her gereksinme ortaya çıktığında bunun ortadan kaldırılması bir amaç olur.

Bu amaca ulaşmada insanın yeterli bilgisi, becerisi varsa, sorununu çözmek için olumlu tutum içinde ise ona yardıma gerek yoktur. Ama insan amacına ulaşacak yeterlikte değilse, onun bu sorununu çözebilmesine yardım edecek bilgi, beceri ve tutum kazanması gerekir.

İnsan karşılaştığı sorunları çözmeye gerekli öğrenmeyi kendi kendine her zaman yapamaz. Bunu için başkalarının kendine bazı yeterlikleri kazandırmasını ister. Bilinmeyen bilenden öğrenilmesine bu yüzden gereklilik duyulur. Bilen kişinin bilmeyen kişiye belli yeterlikleri kazandırmaya çalışması daha önceden, inceden inceye düşünülmüş, planlanmış bir öğretmen-öğrenme ortamının yaratılmasını, bu ortamda öğrenmenin gerçekleştirilmesini gerektirir. Bu tür öğretme- öğrenme sürecine planlı eğitim denir.

Planlı eğitim Türk eğitim sistemindeki örgün ve yaygın eğitimi içine alır. Eğitim sistemini;

➤ Formal (resmî) eğitim

Resim 1.4: Resmi eğitim ortamı

- **Formal olmayan (resmî olmayan) eğitim olarak sınıflandırılır.**

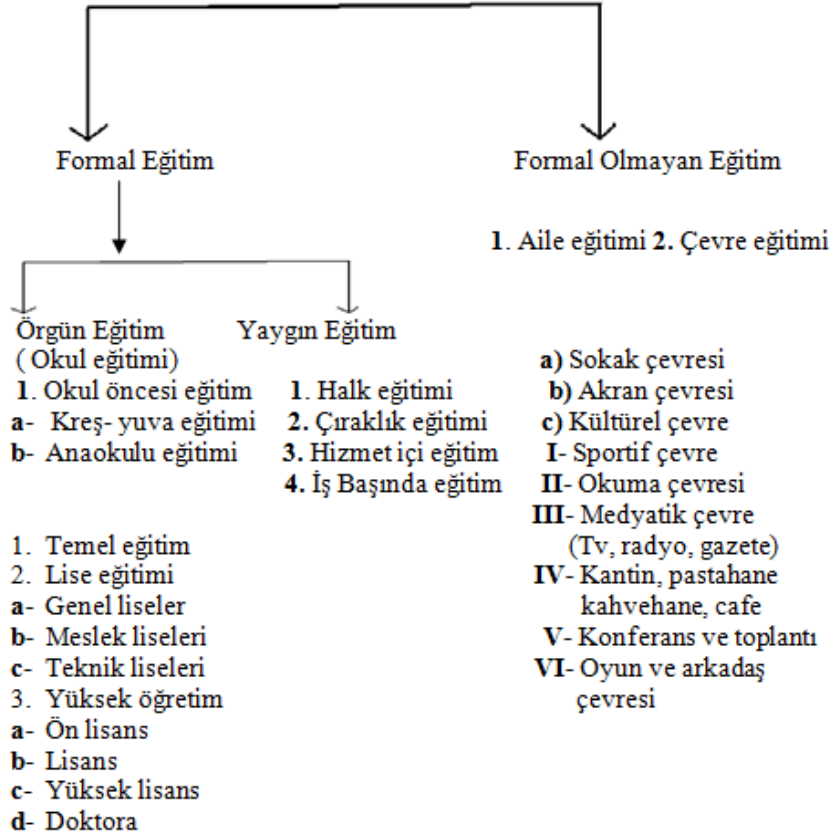
Resim 1.5: Resmî olmayan eğitim ortamı

Formal eğitim ise

- Örgün eğitim
- Yaygın eğitim, şeklinde sınıflandırılmıştır.

1.6.1. Formal Olmayan Eğitim

Yaşam içinde kendiliğinden, amaçsız, plansız, gelişi güzel oluşan eğitimdir. Eğitimin alanları şeması;

Şema 1.1: Eğitim alanı şeması

1.6.2. Formal Eğitim

Planlı yapılan eğitimidir.

Burada kısaca okul, hizmetiçi eğitim ve halk eğitimine kısaca değinmekte fayda vardır.

➤ Okul

İnsanların eğitim gereksinimi büyük ölçüde okullarda sağlanır. Bu yüzden okul bir toplumda eğitimin pazarlandığı yerdir. Okul, yüzyıl süren bu gelişim sonucunda toplumun ortaya çıkardığı vazgeçilmez bir toplumsal kurumdur.

Resim 1.6: Resmi eğitim kurumu (okul)

➤ Hizmet içi eğitim

Bilimin yeni bulguları teknolojiyi hızla değiştirmektedir. Okulu bitirerek işe giren insan bu hızlı değişme yüzünden okulda öğrendiklerinin kısa sürede eskidiğini görmektedir. İnsanın çalıştığı alanda başarılı olabilmesi için teknolojiyi öğrenmesi gerekmektedir. O nedenle iş yeri, kurum ve benzeri yerlerde hizmet içi eğitim yapmak ve bu eğitimi sürekli kılmak bir zorunluluktur.

Resim 1.7: Hizmet içi eğitim ortamı

➤ Halk eğitimi

Değişen çevre ve teknolojiden etkilenen yalnız okullarda eğitilenler ve iş yerlerinde çalışanlar değildir. Değişimin etkisi her insanda görülür. Toplumun değişmeye sancısız uyum sağlayabilmesi için eğitim yolu ile insanlara yardım edilmesi gerekmektedir. Okulun ve iş yerinin yaptığı eğitim dışında insanların yardımına koşan bu tür eğitime ise halk eğitimi denir.

Resim 1.8: Halk eğitim ortamı

Eğitim insana yalnız değişen çevreye uyumu ya da iş edinmesi için yardımda bulunmaz. Bunların yanı sıra kişilerin iyi ve sorumluluk sahibi yurttaş olmasına, çevre ve halk sağlığını korumaya yönelik bilinç geliştirmesine, boş zamanlarını iyi değerlendirmesine yardım eder.

1.7. Öğrenme Yöntem ve Teknikleri

➤ Yöntem

Hedefe ulaşmak için önceden belirlenen veya izlenen en kısa yoldur.

Yöntem; bir sorunu çözmek, bir deneyi sonuçlandırmak, bir konuyu öğrenmek ya da öğretmek gibi amaçlara ulaşmak için, bilinçli olarak seçilen ve izlenen düzenli yoldur.

Yöntem; öğrenme ünitesinin hedeflerini gerçekleştirmek amacı ile teknikleri, içeriği, araç-gereç ve kaynakları ilişkili bir biçimde hizmete sunan bir öğretme yoludur.

Yöntem; genel anlamda bir şeyi yapma yoludur.

Öğretme yöntemi seçilirken; hedef ve davranışlar, öğrenenin özellikleri, öğrenme gücü ve yetenekleri, öğretme ortamının fiziksel donanımı ve diğer koşullar göz önünde bulundurulmalıdır.

Uygulanan yöntemler;

- Düz anlatım yöntemi
- Örnek olay yöntemi
- Gösterip yaptırma yöntemi
- Problem çözme yöntemi
- Bireysel çalışma yöntemidir.

➤ Teknik

Öğretme materyalini sunmada ve öğretim etkinliklerini örgütlemeye izlenen özel bir yoldur.

Diğer bir tanıma göre teknik; özel bir konuyu, bir olayı, strateji ve yöntemle bağlantısını koruyarak işleyen özel bir yoldur.

Teknik; bir öğretme yöntemini uygulamaya koyma biçimidir. Eğitimcinin becerisi ve yeteneği teknikleri kullanmada önemlidir. Eğitim, tekniklerle zenginleştirilir.

Uygulanan teknikler;

- Beyin fırtınası
- Gösteri
- Soru-cevap
- Drama ve rol yapma
- Benzetim
- İkili ve grup çalışmaları
- Mikro öğretim
- Eğitsel oyunlar
- Bireysel öğretim teknikleridir.

Geleneksel eğitim yöntemleri, çok uzun yıllardan beri uygulanmaktadır. Ancak eğitimcilerin ortak görüşü; artık bu yöntemlerin yerine öğrenen merkezli yöntemlerin kullanılmasıdır. Geleneksel (didaktik) yöntemlerde eğitmen, bilgilerini karşısındakilere aktarır. Eğitmen, bilgi sahibi, eğitilen ise dinleyen ve bilmeyendir.

Tartışma, soru-cevap, problem çözme, gezi-gözlem, inceleme, buluş, deney gibi aktif öğretim yöntemleri, öğrenenin beden ve zihin enerjisini işe koşar. Yaparak, yaşayarak, duyu organlarını işe koşarak öğrenmeyi gerçekleştirir. Kavrama ve bilme ile birlikte uygulama, analiz, sentez, değerlendirme davranışlarını gerçekleştirir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Öğrenme yöntem ve tekniklerini uygulayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Öğrenme türlerini tespit ediniz.	<ul style="list-style-type: none">➤ Simgesel öğrenmelerin hangi durumlarda etkili olduğunu kaynak tarayarak tespit ediniz.➤ Ulamalı öğrenmelerin hangi durumlarda etkili olduğunu kaynak tarayarak tespit ediniz.➤ Kavram öğrenmelerin hangi durumlarda etkili olduğunu kaynak tarayarak tespit ediniz.➤ İlke öğrenme hangi durumlarda etkili olduğunu kaynak tarayarak tespit ediniz.➤ Sorun çözmeyi öğrenmenin hangi durumlarda etkili olduğunu kaynak tarayarak tespit ediniz.
➤ Öğrenme yöntemlerini tespit ediniz.	<ul style="list-style-type: none">➤ Bir kurguyu düz anlatım yolu ile anlatınız.➤ Gösterip-yaptırma yöntemini uygulayarak kulaklıkların yararlarını anlatınız.➤ Örnek olay yöntemi ile bir olayı kurgulayınız.
➤ Öğrenme tekniklerini tespit ediniz.	<ul style="list-style-type: none">➤ Beyin fırtınası tekniğini uygulayarak bir vaka anlatınız.➤ Gösteri tekniğini uygulayarak bir vaka anlatınız.➤ Soru- cevap tekniğini uygulayarak bir vaka anlatınız.

<p>➤ Uygun eğitim ortamını tespit ediniz.</p>	<p>➤ Bölgenizdeki yaygın eğitim kurumlarındaki sınıflarda ortalama öğrenci sayısını belirleyiniz.</p> <p>➤ Bölgenizdeki yaygın eğitim kurumlarındaki sınıflarda ısınmanın yeterli olup olmadığına yönelik incelemelerde bulununuz.</p> <p>➤ Bölgenizdeki yaygın eğitim kurumlarındaki sınıflarda aydınlatmanın yeterli olup olmadığına yönelik incelemelerde bulununuz.</p>
<p>➤ Uygun eğitim materyallerini tespit ediniz.</p>	<p>➤ Bölgenizdeki yaygın eğitim kurumlarındaki sınıflarda hangi etkin eğitim materyallerinin kullanıldığına yönelik incelemelerde bulununuz.</p>
<p>➤ Sonuçları raporlayınız.</p>	<p>➤ Resmî yazışma kurallarına dikkat ediniz.</p> <p>➤ Dosyalama sistemine dikkat ediniz.</p>

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. İnsanları diğer canlılardan ayıran en önemli özellik, aşağıda verilenlerden hangisidir?
A) Büyümeleri
B) Gelişmeleri
C) Davranış değişiklikleri
D) Solunum yapmaları
E) Çoğalmaları
2. Aşağıdaki anlamlardan hangisi eğitimi anlatamamaktadır?
A) Eğitim bir bilim alanıdır.
B) Eğitim toplumsal hizmettir.
C) Eğitim kişilerin geçmiş yaşantılarını anlatmak için kullanılır.
D) Eğitim bir ulusun kültürünün ürünüdür.
E) Eğitim bir ulusun ekonomik ürünüdür.
3. Aşağıda verilenlerden hangisi eğitimin niteliğini oluşturan bir durum değildir?
A) Eğitim, eğitilen kişide istenilen davranışı oluşturma işidir.
B) İnsan bir davranışı yaşamayarak kazanabilmektedir.
C) İnsan bir davranışı ancak yaşayarak kazanabilmektedir.
D) Planlanmış bir eğitim sürecinden geçmesine bağlıdır.
E) Eğitim önceden saptanan eğitim amaçlarına uygun olmak zorundadır.
4. Aşağıda verilenlerden hangisi eğitimin niteliğini belirleyen kavram değildir?
A) Davranış
B) Yaşantı
C) Amaç
D) Çoğalmak
E) Süreç
5. Aşağıdakilerden hangisi eğitilene şimdiki ve gelecek yaşamına hazırlayacak eğitimin amaçlarıdır?
A) İletişim yeterliği kazandırmalıdır.
B) İş birliği yeterliği kazandırmalıdır.
C) Öğrenme ve araştırma yeterliği kazandırmalıdır.
D) Sağlıklı yaşam yeterliği kazandırmalıdır.
E) Yukarıda verilen yeterliklerin hepsini kazandırmalıdır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Sağlık eğitimi, koruyucu sağlık hizmetleri ve çevre sağlığına yönelik bilgilendirme yapabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Yaygın olarak kullanılan sağlık eğitim araçlarının etkinliğine yönelik araştırmalar yapınız.
- Sağlık eğitiminde iş birliği yapılacak kişi, kurum ve kuruluşları araştırınız.
- Sağlık eğitiminin tarihsel gelişimini ilgili kaynakları tarayarak araştırınız.
- Sağlık eğitimini etkileyen etkenlere yönelik araştırmalar yapınız.
- Doğal afetlerde sağlık eğitimi niçin önemlidir? Araştırınız.
- Bölgenizde çalışan çevre sağlığı teknisyenlerine yönelik yapılan hizmet içi eğitimleri araştırınız.

2. SAĞLIK EĞİTİMİ

Hızla artan dünya nüfusu, plansız endüstrileşme ve sağlıksız kentleşme, nükleer denemeler, bölgesel savaşlar, verimi artırmak amacı ile kullanılan tarım ilaçları, yapay gübreler, deterjanlar, kimyasal maddeler ve diğer önemli teknolojik gelişmeler ekolojik dengeyi önemli ölçüde etkilemektedir.

Hemen her çalışma alanının sağlık üzerine olumsuz etkisi söylenebilir. Çalışanların ve yöneticilerin bu konuda bilgilendirilmeleri, çevreyi dikkate alan politikaların belirlenmesi ve çalışmaların sürdürülmesi gerekmektedir.

Resim 2.1: Laboratuvar ortamında sağlık eğitimi

➤ Sağlık

Sağlık yakın tarihe kadar hastalıkların iyileşmesi olarak bilinirdi. Hastalığın kader, yazgı olduğu dolayısı ile kaçınılmaz olduğu kabul edilirdi. Günümüzde sağlığa bakış açısı değişti. Artık sağlık kavramı, yalnız hastalığın olmayışı olarak algılanmamaktadır. Sağlığın kişilerin iradesi ve çabaları ile geliştirilebileceği fikri egemen olmaya başlamıştır.

Sağlık kavramı, toplum ve kültür faktörlerine göre değişik anlamlar kazanabilir. Günümüzde birçok ülke tarafından hastalık ve sakatlığın olmayışı sağlık olarak algılanırken bazı toplumlarda sık görülen hastalıklar, sağlık sorunu olarak algılanmayabilir.

Dünya sağlık teşkilatı (WHO) sağlığı şöyle tanımlamıştır: “Sağlık, yalnızca hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, kişinin beden, ruhen ve sosyal yönden tam bir iyilik hâli içinde bulunmasıdır.” Bu tanımdan da anlaşıldığı gibi sağlık, sosyo-kültürel ve ekonomik unsurları taşıyan kompleks bir kavramdır. Sağlığın bedensel, ruhsal ve sosyal iyilik boyutlarını incelemek gerekirse;

- **Bedensel iyilik hâli**

Hastalık ve sakatlığın olmayışı olarak tanımlanabilir. Yani fiziksel iyilik hâlidir.

- **Ruhsal iyilik hâli**

Kişinin kendisi ve çevresi ile uyumlu ve dengeli ilişkiler içinde bulunması, çalışması ve üretmesi, mücadele etmesi ve bunların sonucunda mutlu olabilmesi ve ayrıca değişimlere kısa sürede uyum gösterebilmesi, kişinin ruh sağlığının yerinde olduğunu gösteren ölçütlerdir.

- **Sosyal iyilik hâli**

Kişinin ailesi, akrabaları, çevresi ve iş arkadaşları ile uyumlu ilişkiler içinde olması, çalışması ve yaşamını devam ettirebilecek bir kazanç elde etmesidir.

Sağlığın tanımında yer alan hastalık ve sakatlık kavramlarını da açıklamak yerinde olur.

Hastalık; organizmada birçok patolojik durumların ortaya çıkması ile bazı fizyolojik görevlerin yerine getirilememesi durumudur.

Sakatlık; vücudun duyu organları ya da uzuvlarından birinde, kaza veya hastalıklar sonucu meydana gelen fonksiyon kaybıdır.

Hastalık ve rahatsızlık kavramlarını da karıştırmamak gerekir. Rahatsızlık; daha çok kişinin algıladığı sağlık durumudur. Örneğin; kişi çok önemli bir hastalığa yakalanmış olsa bile, bazen rahatsızlık hissetmeyebilir ve bu yüzden erken tanı konmayabilir. Bazen de kişi ciddi bir hastalığı olmadığı hâlde, kendini çok rahatsız hissedebilir.

Ayrıca sağlık, çok değişken, çok yönlü yapısı olan bir olgudur. Sağlık, aynı noktada sabit kalan bir durum değildir. Bugün kendini çok iyi ve sağlıklı hissedenden bir kişi, ertesi gün hatta birkaç saat sonra çok ciddi bir sağlık problemi yaşayabilir. Bazı sağlık problemleri de yıllar sonra ortaya çıkabilir. Sağlık için risk oluşturan bazı davranışların sonuçları uzun zaman sonra ortaya çıkacağından (birikmiş etki) kişiler bu davranışların sağlığı çok da etkilemediğini düşünürler. Örneğin; alkol kullanan kişiler, ancak yıllar sonra yaşadıkları bir sağlık problemi sonucunda alkolün zararını anlayabilir.

Sağlık; ölçülmesi zor, subjektif bir kavramdır. Kavramın tanımında geçen “tam bir iyilik hâli” ile kastedilen, tam olarak açıklanmamıştır. Muhtemelen kastedilen, olabilecek en üst (optimal) seviyedir.

➤ **Sağlık eğitimi**

Yakın tarihe kadar sağlık eğitimi, insanlara sağlıkla ilgili bilmediklerini öğretmek olarak algılanırdı. Ancak son yıllarda sağlık eğitimindeki hızlı gelişmeler, kendine has etiği, ilkeleri, programları, ölçümsel süreçleri olan bir bilim dalı olduğunu ortaya koydu.

Sağlık eğitimi; bireylerin ve toplumun sağlığının geliştirilmesi, sürdürülmesi ve iyileştirilmesi ile ilgili bilgi, tutum ve davranışları kolektif olarak belirleyen etkileşimler bütünüdür.

Sağlık eğitimi, insanların sağlıkla ilgili davranışlarında değişiklik yapmak, alışmadıkları iyi uygulamalara alıştırmaktır.

Kendi yaşantıları yolu ile istenen sağlık davranışları kazandırmaktır.

Dünya sağlık teşkilatının (WHO) tanımına göre sağlık eğitimi; bireylere ve topluma sağlıklı yaşam için alınması gereken önlemleri benimsetip uygulamak, sağlıklarını ve çevrelerini iyileştirmek için insanları ikna etmek, bireylerin sağlık kuruluşlarından verimli bir şekilde yararlanmalarını sağlamak, ortak karara vardırmak ve eyleme yöneltmek amacı ile gerçekleştirilen eğitim uygulamalarıdır.

Yukarıdaki tanımdan anlaşılacağı üzere sağlık eğitiminin temel özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür.

Resim 2.2: Teknik laboratuvar ortamında sağlık eğitimi

- Sağlık eğitimi; sağlığa y6nelik istekli ve bilin6li kararları geliştiren, 6đrenme yaşantılarını tanımlamaktadır.
- Bireylerin sağlığını etkileyen davranışlarla yaşam ve 6alışma koşulları ile ilgilidir.
- Bireylerin, toplumun ve 6evrenin sağlığına katkıda bulunabilmesi i6in insanların g6u6lendirilmelerini ama6lar.
- Hasta eğitiminin 6tesinde sağlığı korumaya ve geliştirmeye y6neliktir.

Sağlık eğitiminin amacı; bireylerin ve toplumun kendi 6abaları ve eylemleri ile sağlıklı yaşamalarına yardım ve rehberlik etmektir.

Sağlık eğitimcisinin 6ncelikle var olan bir sağlık sorununu birey ve topluma hissettirmesi ve onları bu sorun doğrultusunda karar almaya inandırması gerekir.

Ardından birey ve toplumun karar alıp, bu kararı uygulamaya koymasını gerekir. Uygulanan bu eylemler sonucunda bilgi, tutum ve davranışlarda değişiklik meydana gelmeli ve bu değişim zamanla alışkanlık hâline d6n6şmelidir.

Genel olarak sağlık alanında yapılan eğitimin 6eşitli aşamaları vardır. Bunlar;

- Sağlığın korunması ve geliştirilmesi ile ilgili bilinenleri iyice anlatmak ve 6đretmek,
- Benimsetmek ve inandırmak,
- Yapmak ve yaptırarak,
- Yineleterek alışkanlık kazandırmaktır.

➤ **Sağlık eğitiminin önemi**

Sağlık eğitiminin temel amacı, bireylere ve topluma kendi çaba ve eylemleriyle sağlıklı bir yaşam sürmeleri için yardımcı olmaktır. İşte bu amacı gerçekleştirmek içinde sağlık eğitimi, öncelikle sağlıkla ilgili her türlü öğrenme işlemi destekler ve geliştirir. Bireylerin anlayışlarında ve düşünce biçimlerinde değişiklik yaparak inançlarını ve değerlerini etkiler. Tutumların değişmesini ve becerilerin kazanılmasını sağlar, yaşam biçimlerini değiştirir.

Bireyleri teknolojinin yeniliklerinden yararlanır hâle getirmek, çevreyi sağlıklı bir şekilde düzenlemek ancak sağlık eğitimi ile olabilir. Bu nedenle 1979 yılında Dünya Sağlık Teşkilatı'nın "2000 yılında herkes için sağlık" konulu genel planında sağlık eğitimi hedefini üç başlık altında toplanmıştır. Bunlar;

- Sağlıklı bir yaşam için bilgilendirme ve yönlendirme,
- Olumlu sağlık davranışlarının geliştirilmesi,
- Sağlığa zararlı alışkanlıkların azaltılmasıdır.

Bunun yanı sıra ülkemizde de kalkınma planlarında(beşinci beş yıllık kalkınma planı) sağlık personelinin eğitiminin yanı sıra, halkında sağlık eğitiminin sağlanması ve geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Sağlık eğitimi, sağlıklı bir toplum yaratabilmek için her adımın anahtarıdır. Çünkü toplumda sağlıkla ilgili yanlış inanışların yok edilmesi, bireylere sağlıklı davranışlar kazandırılması, eldeki kaynakların bireylerin ve toplumun sağlığı için verimli bir şekilde kullanılması, ancak sağlık eğitimi ile mümkün olur.

Koruyucu sağlık hizmetlerinin başarıya ulaşmasında sağlık eğitimi, önemli bir unsurdur. Örneğin, aile planlaması yöntemlerinin bilinmesi ve uygulaması, halka verilen sağlık eğitiminin başarılı olduğunun ispatıdır.

2.1. Sağlık Hizmetleri

Sağlık hizmetleri; koruyucu sağlık hizmetleri, tedavi edici sağlık hizmetleri, rehabilite edici sağlık hizmetleri olmak üzere üç sınıfta incelenmektedir.

➤ **Koruyucu sağlık hizmetlerinde sağlık eğitimi**

Koruyucu sağlık hizmetleri, kişiye ve çevreye yönelik sağlık hizmetleri olup 1.basamak sağlık kuruluşlarında verilmektedir.

Koruyucu sağlık hizmetleri kişiye ve çevreye yönelik olmak üzere iki grupta ele alınır.

Bağışıklama

Ana çocuk sağlığı eğitimi

Hijyen

Zararlı alışkanlıklardan korunma

Resim 2.3: Koruyucu sağlık hizmetleri

- Kişiyeye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri; doğrudan bireylere götürülen hizmetlerdir. Hijyen, bağışıklama, ilaçla koruma, ruh sağlığı, aile planlaması, yeterli ve dengeli beslenme, hastalıkların erken teşhis ve tedavisi, ilk yardım, ana-çocuk sağlığı, zararlı alışkanlıklardan koruma gibi.
- Çevreyeye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri; bu hizmetlerin amacı, çevremizdeki olumsuz biyolojik, fiziksel ve kimyasal faktörleri yok ederek, düzelterek ya da insanların etkilenmelerini önleyerek kişilerin sağlıklarını koruyabilmektir. Atıkların zararsız duruma getirilmesi, temiz su sağlanması, çevre kirliliğinin ve atmosfer kirliliğinin önlenmesi, vektörlerin kontrolü, iş güvenliği ve işçi sağlığı gibi.

➤ **Çevre sağlığı eğitimi**

Çevre; insanların ve diğer canlıların ilişkilerini sürdürdükleri dış ortama denir.

Çevre sağlığı; Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO)'ya göre “Çevre sağlığı; insan hayatının fizik çevresinde bulunan ve sağlığına zararlı etki yapan veya yapabilecek bütün şartların düzeltilmesi işidir.

Resim 2.4: Kirletilmemiş sağlıklı çevre

Günümüzde, çevre kirlenmesi sonucu, doğal dengenin bozulması, doğal kaynakların tahrip olması büyük bir sorundur. Bu sorun, insan hayatını büyük ölçüde tehdit etmektedir. Çevre sorunlarının temelinde hızlı nüfus artışı ile birlikte; hızlı teknolojik gelişme, çevreyi koruma bilincinin topluma yayılmamış olması ve sağlıkla ilgili alt yapının kurulamamış olması vardır.

Resim 2.5: Sağlıksız bir çevre

➤ **Sağlık personelinin hizmet içi eğitimi**

Meslek sahibi olan kişilerin çalışma alanlarındaki verimliliği artırmak amacı ile yeni bilgi ve beceri kazandırıcı, eksik olanları tamamlayıcı eğitim uygulamalarıdır.

Temel ve mesleki eğitim bireylere, becerinin yanı sıra teorik bilgiler de kazandırır. Sağlık eğitimi uygulamalarında, eğitim verecek personelin iyi yetişmiş olması gerekir. Bunun için de sağlık personelinin mesleğinde bilgili ve yetkin olması gerekir. Sağlık personeli, kendini sürekli yenilemeli ve hizmet içi eğitim programları ile eğitimini sürdürmelidir.

Göreve yeni başlayan sağlık personelinin uzun yıllar tecrübe kazanmış sağlık personeli ile arasında verimlilik açısından çok fark vardır. Bunun için sağlık personelinin zaman zaman eğitime alınmaları, görevde adaptasyonları açısından önemlidir.

Hizmet içi eğitimde öncelikli sağlık eğitimi konuları şunlar olmalıdır:

- Eksik olan bilgi ve becerileri tamamlayıcı konular
- Yeni bilgi ve becerileri geliştirici konular
- Toplumun sağlık sorunlarını tanıtıcı konular
- Sağlık eğitimi metodolojisi ve teknolojisi ile ilgili konular

UYGULAMA FAALİYETİ

Koruyucu sağlık hizmetleri ve çevre sağlığına yönelik bilgilendirme yapınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Sağlık ve sağlık eğitimine yönelik açıklamalar yapınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Bedensel (fiziksel) iyilik hâlini bir grup arkadaşınızla tartışınız.➤ Ruhsal iyilik hâlini bir grup arkadaşlarınızla tartışınız.➤ Sosyal iyilik hâlini bir grup arkadaşınızla tartışınız.➤ Hastalık ve sakatlık kavramlarını irdeleyiniz.
➤ Koruyucu sağlık hizmetlerine yönelik bilgilendirmeler yapınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Sağlık eğitiminin toplum üzerindeki etkilerine yönelik gözlem yapınız.
➤ Çevre sağlığına yönelik bilgilendirmeler yapınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Kişiye yönelik koruyucu sağlık hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülmesine yönelik;<ul style="list-style-type: none">• Hijyen kurallarının toplum tarafından benimsenmesine yönelik gözlemlerde bulununuz.• Bölgenizdeki sağlık kurumlarından veri toplayarak, aşılarla sağlanabilen bağışıklama düzeyini tespit ediniz.• Bölgenizdeki sağlık kurumlarından veri toplayarak aile planlaması düzeyini tespit ediniz.• Halkın beslenme alışkanlıklarını gözlemleyerek yeterli ve dengeli beslenme düzeyini tespit ediniz.➤ Çevreye yönelik koruyucu sağlık hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülmesine yönelik;<ul style="list-style-type: none">• Sağlığı olumsuz yönde etkileyen fiziksel etkenleri tespit ediniz.• Sağlığı olumsuz yönde etkileyen kimyasal etkenleri tespit ediniz.• Sağlığı olumsuz yönde etkileyen biyolojik etkenleri tespit ediniz.
➤ Hizmet içi eğitimlere katılınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Sağlık kurum ve kuruluşlarında hizmet içi eğitimlere yönelik çalışmaların ne maksatla verildiğini inceleyiniz.
➤ Sonuçları raporlayınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Resmî yazışma kurallarına dikkat ediniz.➤ Dosyalama sistemine dikkat ediniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. WHO göre sağlığın tanımında yer alan ve sağlığı etkileyen birtakım etkenler verilmiştir. Aşağıda verilenlerden hangisi veya hangileri olumlu yönde etkilemektedir?
I- Bedensel iyilik hâli II- Ruhsal iyilik hâli III- Sosyal iyilik hâli
A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I-II-III
E) I-II
2. Aşağıda verilenlerden hangisi, sağlık alanında yapılan eğitimin aşamalarından değildir?
A) Sağlık korunması ve geliştirilmesi ile ilgili bilinenleri iyice anlatmak ve öğretmek
B) Benimsetmek ve inandırmak
C) Yapmak ve yaptırmak
D) Alışkanlık kazandırmak
E) Rol play yapmak
3. Aşağıda verilenlerden hangisi kişiye yönelik koruyucu sağlık hizmetlerinden değildir?
A) Hijyen
B) İlaçla tedavi
C) Bağışıklama
D) Yeterli ve dengeli beslenme
E) Zararlı alışkanlıklardan korunma
4. Aşağıda verilenlerden hangisi çevreye yönelik koruyucu sağlık hizmetlerinden değildir?
A) Atıkların zararsız duruma getirilmesi
B) Temiz su sağlanması
C) Atmosfer kirliliğinin önlenmesi
D) İş güvenliğinin sağlanması
E) Kişisel hijyen sağlanması
5. Aşağıdakilerden hangisi insan sağlığını etkileyen çevresel bir faktör değildir?
A) Fiziksel faktörler
B) Kimyasal faktörler
C) Biyolojik faktörler
D) Ergonomik faktörler
E) Genetik faktörler

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-3

AMAÇ

İşletmede, işveren ve çalışanlara yönelik bilgilendirme yapabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Bölgenizdeki işletmelerde iş yeri ortamını etkileyen ergonomik faktörleri araştırınız.
- Bölgenizdeki işletmelere yönelik, iş kazaları ve meslek hastalıkları olaylarının sıklığını kontrol altına alma konusundaki uluslararası düzenlemeleri araştırınız.
- Sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına yönelik yapılan ulusal düzenlemeleri ilgili kaynakları tarayarak araştırınız.

3. ÇALIŞANLARA YÖNELİK BİLGİLENDİRME

Toplumun tüm kesimlerinin çevre konusunda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi, duyarlı ve olumlu davranış değişikliklerin yaratılması, doğal çevrenin korunması, doğanın tahrip edilmeden kullanılabilmesi ve tahribe uğramış çevrenin yeniden kazanılmasının temelinde eğitim yatar.

Bu noktada bireylerin çevre ile ilgili hak ve görevleri konusunda çok büyük bir önemi olan çevre bilincinin ve duyarlılığının geliştirilmesi için çevre eğitimin düzenli, tutarlı ve sürekli bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Eğitimin özünde benimseme olgusu, temelinde sevgi ve sorumluluk duygusunun geliştirilmesi yatar. Doğa sevgisi beraberinde insancılığı, iyiliği, güzelliği, uygar ve barışçıl ilişkileri de getirecektir. Bu bilinç ise ancak çağdaş bir eğitimle kazandırılır.

Tek bir kürede yaşadığımızı göre insanlığın ortak geleceği bizi de ilgilendirir. Gelecek kuşaklara sağlıklı bir çevre bırakmanın sorumluluğu bugünkü kuşağa ait olacaktır.

Çevre sorunlarının artmasına paralel olarak çevre koruma gayretleri de artmaya başlamıştır. Çevrenin korunması, geliştirilmesi ve iyileştirilmesi konularında gösterilen çabaların amacı insanların daha sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşamalarının sağlanmasıdır. Bunu sağlayacak olan da insanın kendisidir. Bu da ancak insan kaynağını geliştirmekle mümkündür. Çevre eğitimi ise bu kaynağın geliştirilmesini sağlayacak tek unsurdur.

İnsan sağlığı başlıca iki temel faktör tarafından belirlenir. Bunlar, bireysel ve çevre faktörleridir. Çalışanların sağlığı da bireysel özellikleri yanı sıra başlıca iş yeri ortam koşulları olmak üzere çevre koşullarından etkilenecektir. Bireysel özellikler en yalın şekli ile yaş, cinsiyet, alışkanlıklar, genetik özellikler ve genel sağlık durumudur. İş yeri ortam faktörleri ise kısaca fiziksel, kimyasal, biyolojik ve ergonomik faktörler olarak incelenir.

İş sağlığı çalışmalarının amacı, bir yandan bireysel özellikleri, diğer yandan iş yeri ortam faktörlerini göz önünde tutarak çalışanların sağlıklarının bozulmasını önlemektir. Çalışanın sağlığının korunması amacına ulaşabilmek için, çalışanın sağlığının nasıl bozulduğunun, çalışan bir kişinin nasıl hastalandığının veya kazaya uğradığının iyi bir şekilde incelenmesi ve anlaşılması gereklidir.

3.1. İşletmelerde Sağlık, Çevre ve Güvenlik

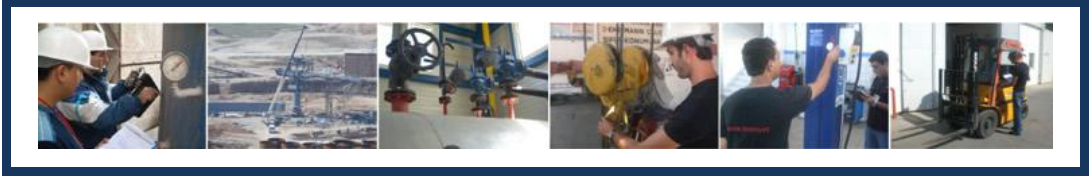
Günümüzde Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO), Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)'e göre mesleki sağlığın üç temel odak noktası bulunmaktadır.

- Çalışan sağlığının ve çalışma kapasitesinin korunması ve iyileştirilmesi
- Çalışma ortamının ve iş uygulamalarının güvenlik ve sağlığa yönelik olarak iyileştirilmesi
- İş organizasyonunun ve çalışma kültürünün iş yerinde sağlık ve güvenliği destekleyecek şekilde geliştirilmesi ve bu yapılırken olumlu bir sosyal ortamın ve problemsiz bir çalışmanın sağlanması ve böylelikle işletme veriminin artırılması

İşletmelerde sağlık, çevre ve güvenlik yönetiminde uygulamalar; iş yerinde sağlık ve güvenliği iyileştirmeye ve çevre üzerindeki zararlı etkilerini minimuma indirmeye yönelik birden fazla disiplinli yaklaşımdır. Sağlık, çevre ve güvenlik yönetiminde iyi uygulamaların temel hedeflerinden biri de genel olarak çevreyi ve tesislerin dışında yaşayan kişilerin sağlığını korurken güvenli ve sağlıklı bir çalışma ortamı sağlamaktır.

Sağlığın korunması ve iyileştirilmesinin temel koşulu, insanların kendi sağlıklarının korunması ve iyileştirilmesinde doğrudan doğruya rol oynamalarıdır. İşgücü kapasitesi arasında uygun bir denge sağlamak, rasyonel kararlar alma süreçleri, tüm işletme çapında katılımcı bir altyapının kurulmasını sağlamak ve her düzeydeki çalışanın uzmanlıklarını diğerleri ile paylaşmalarına imkân sağlamak son derece önemlidir.

Mesleki sağlık, yapılan işin çalışanların sağlığı için oluşturabileceği riski en aza indirmeyi, iş kazaları ve meslek hastalıklarını önlemeyi amaçlar. İş güvenliği, çeşitli türdeki tüm üretim ve hizmet tesislerinde iş kazalarının önlenmesi amacı ile kullanılan ilkeler ve prosedürleri ifade eder.

Resim 3.1: Güvenlik uygulamaları

Sağlık, çevre ve güvenlik yönetiminde iyi uygulamaların bir diğer unsuru olan çevre sağlığı ise; işletmenin dışındaki çevrede mevcut olan faktörlere maruz kalmanın sağlık konusunda yol açacağı sonuçlar anlamına gelmektedir. Her işletme, özellikle de çevreyi kirlenmeye sebep olan işletmeler, yakın çevrede yaşayan insanların sağlığını etkileme potansiyeline sahiptir. Bir işletmenin kendi çalıştırdığı işgücü de dâhil olmak üzere toplum sağlığı üzerindeki etkisini değerlendirebilmek için, entegre olarak çevre sağlığı ile mesleki sağlık üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi yapılmalıdır. Her işletme, çevre kirlenmesinin sağlık üzerindeki etkilerini ve doğal kaynakların aşırı derecede kullanımını en aza indirmek amacıyla kendi prosedürlerini geliştirmeli ve uygulamalıdır.

Çalışanlar ve toplum için en iyi sağlık koşullarını sağlamak amacıyla, bir işletmenin çevre yönetimi içinde, doğal kaynakların uygun şekilde kullanımı, enerji verimliliği, atıkların en aza indirilmesi, daha temiz üretim ve iş yerindeki sağlık ve güvenlik koşullarının iyileştirilmesi yolu ile insan sağlığı konusundaki risklerin önlenmesi ilkeleri bulunmalıdır. Üretim süreçlerine koruyucu çevre stratejisi uygulanmalıdır. Çevre kirlenmesinin önlenmesi, kirlilik kontrolünün yerini almalıdır.

- **Sağlık, çevre ve güvenlik yönetiminde iyi uygulamalar sistemi aşağıdaki temel unsurlardan ve faaliyetlerden oluşmalıdır.**
 - Resmî bir politikanın oluşturulması, işveren veya en üst düzey yöneticisi tarafından benimsenmesi
 - Yönetimin çalışanların katılımı ile işletmede etkin bir sağlık, güvenlik ve çevre yönetimi sistemlerinin geliştirilmesine ve uygulamasına katılımın sağlanması
 - Ulusal sağlık, güvenlik ve çevre yasa ve standartlarına tam olarak uyulmasının sağlanması
 - İlgili Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO) sözleşmelerine, Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tavsiyelerine uyulması
 - Çevre yönetim sisteminin benimsenmesi
 - Eğitime ağırlık verilmesi
 - Uygun araçlar ve göstergeler kullanılarak, sistemden elde edilen sonuçların izlenmesi ve değerlendirilmesi (Performans göstergesi olarak çevre kalitesi ve işçi sağlığını kullanır.)

- **İş yerlerinin önemli riskleri, risklerin değerlendirilmesi ve kontrol altına alınması**

Bir kimsenin ya da bir şeyin güvenliğini, varlığını tehdit eden durum tehlike olarak tanımlanmaktadır.

Sembol 3.1: Önemli uyarı sembolleri

Risk, belli bir dönemde veya koşullar altında istenmeyen olayın ortaya çıkma olasılığıdır.

Yine risk; henüz gerçekleşmemiş tüm olası sonucu, tehlikeli olabilecek durumları anlatan ifadedir. Başka bir deyişle risk; bir tehlikenin ciddiyetini açıklayan terimdir.

Risk değerlendirmesi ise; iş yerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek tehlikelerin, işçilere, iş yerine ve çevresine verebileceği zararların ve bunlara karşı alınacak önlemlerin belirlenmesi amacıyla yapılması gereken çalışmaları ifade eder.

3.2. İş Yerlerinin Önemli Riskleri

- Kimyasal etmenler
- Fiziksel etmenler
- İş ekipmanları
- Elektrik
- Basınçlı kaplar
- Yangın
- İşyeri düzeni
- Kişilerin davranışları
- Ekranlı araçlar
- Elle taşıma işleri vb. olarak sıralanabilir.

Sembol 3.2: Önemli uyarı sembolleri

İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği; işverene işçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda riskleri belirlemesi yükümlülüğünü getirmiştir. Çalışanların ise işçi sağlığı ve güvenliği ile ilgili yeterli bilgi ve eğitimi almalarını zorunlu kılmıştır.

3.3. Risklerin Kontrol Altına Alınması

İş yerlerindeki risklerin kontrol altına alınmasında; genel olarak sıra ile aşağıdaki yöntemler kullanılmaktadır.

- Tehlikenin yok edilmesi (tehlikeli işin terk edilmesi)
- Yerine koyma (tehlikeli yöntemin daha az tehlikeli bir yöntemle yer değiştirilmesi)
- İzolasyon (çalışanları tehlikelerden ayırmak)
- Mühendislik kontrolü (mühendislik çözümleri kullanmak)
- İdari kontroller (eğitim ve işin izlenmesi)
- Kişisel koruyucu uygulaması (Daha fazla güvenlik sağlamak için tek başına bir çözüm değildir.)

Resim 3.2: Çalışırken alınması gereken tedbirler

3.4. İşletmenin Çevreye Karşı Sorumlulukları

Endüstri devrimi ile birlikte gezegenimizde üretilen malların çeşidi ve miktarı şimdiye kadar hiç görülmedik şekilde artmıştır. Sağlık teknolojileri ve beslenme koşullarındaki iyileşmeye paralel olarak ölüm oranları azalmış ve dünya nüfusu hızla artmaya başlamıştır. Milyarlarca insan her gün atmosferdeki oksijeni solumakta, su içmekte, çeşitli yiyecekleri tüketmekte, dışkılamakta, yıkanmakta ve giyinmektedir. Bu temel ihtiyaçlar için dahi muazzam miktarda doğal kaynak tüketilmekte ve doğal çevreye atıklar bırakılmaktadır. Özet olarak şunu söyleyebiliriz ki dünyamız endüstriyel üretim, tüketim ilişkilerinin bir sonucu olarak tehlikeli bir biçimde kirlenmekte ve ısınmaktadır. O hâlde çevre kirliliği ve doğal kaynakların tüketilmesi konusunun önemi iş ahlakı (etiği) açısından tartışılmaz derecede büyüktür.

Resim 3.3: Elektromanyetik çevre kirliliği

İşletmenin çevreye karşı sorumluluğunu iki ana başlık altında inceleyebiliriz.

- Çevre kirlenmesini önlemek ya da en aza indirmek
- Kıt olan doğal kaynakların gelecek kuşaklarca da kullanılacağı bilinciyle hareket etmek

İşletmelerin yer aldığı üretim tüketim ilişkileri şu ya da bu şekilde ekolojik dengeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Ekosistemler içlerindeki her öğrenci birbiriyle karşılıklı ilişki içinde olduğu yapılardır ve bu öğelerden birine zarar verilecek olursa sistemdeki tüm öğeler bu olaydan çeşitli ölçülerde etkilenecektir.

İşletmenin çevreye karşı sorumlulukları söz konusu olduğunda “sürdürülebilir kalkınma” kavramı karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram gelecek kuşakların yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayabilmelerine engel olmaksızın iktisadi büyümenin sürdürülmesi anlamına gelmektedir. Unutulmamalıdır ki dünyamızdaki doğal kaynaklar sonsuz değil sınırlıdır.

Doğal kaynakların kirlenmesi ve tüketilmesi konusunda insanların duyarlılığı artmıştır. Bu eğitimle daha da artırılmalıdır.

Endüstriyel faaliyetler sonucu tehdit altında olan çevresel öğeler şunlardır:

- Hava
- Su
- Ekilebilir arazi
- Fosil yakıtlar

Bu öğelerden bazıları yenilenebilirken bazıları tükendiğinde yenilenemeyecek niteliğe sahiptir. 1992’ de yapılan Dünya Zirvesi ve 1997’de imzalanan Kyoto İklim Değişimi Konvansiyonu ile çevre kirlenmesi ve küresel ısınmaya karşı uluslararası tedbirler gündeme gelmiştir.

Yasal önlemler kadar, işletmelerin kendileri için koydukları çevreye yönelik etik önlemler de önemlidir.

3.5. Çevre Konusunda Alınabilecek Önlemler

Dünya nüfusu artmaya devam ettikçe bu artan nüfusun ihtiyaçlarını sağlamak için daha çok endüstriyel üretim yapacak ve önlem alınmazsa bu da bir çevre felaketi ile sonuçlanacaktır.

İşletmelerin çevreye karşı sosyal sorumlulukları çerçevesinde bu bağlamda bazı önlemler geliştirilmiştir.

- Zorlayıcı yasal standartlar
- İşletmelerin gönüllü uygulamaları

Bunun olması için de toplumda çevre bilincinin yerleşmesi ve işletmeleri bu konuda zorlayacak bir kamuoyu baskısı ve talep oluşmasıdır.

Bir işletmenin çevre konusunda alınabilecek önlemlerle ilgili şu özelliklere sahip olması beklenir:

- Biyosferin korunması
- Doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılması
- Endüstriyel atıkların azaltılması
- Enerji kullanımında sorumlu tüketim
- Çevresel riskleri en aza indirme
- Güvenli ürün ve hizmetlerin pazarlanmasını yapmak
- Çevresel hasarları tazmin etmek
- Bilgilendirme
- Çevreden sorumlu bir birim ya da yönetici bulunması
- Çevresel denetim
- Kurumsallaşma

3.6. İşveren Yükümlülüğü

- İşveren, işçilerin sağlığını ve güvenliğini korumak için mesleki risklerin önlenmesi, eğitim ve bilgi verilmesi dâhil gerekli her türlü önlemi almak, organizasyonu yapmak, araç ve gereçleri sağlamak zorundadır.

Resim 3.4: Koruyucu ekipman resimleri

- İşveren, sağlık ve güvenlik önlemlerinin değişen şartlara uygun hâle getirilmesi ve mevcut durumun sürekli iyileştirilmesi amaç ve çalışması içinde olacaktır.
- İşin kişilere uygun hâle getirilmesi için, özellikle iş yerinin tasarımında, iş ekipmanları, çalışma şekli ve üretim metotlarının seçiminde özen gösterilmesinde, özellikle de monoton çalışma ve önceden belirlenmiş üretim temposunun hafifletilerek bunların sağlığa olumsuz etkilerinin en aza indirilmesinde sorumluluk taşır.

Resim 3.5: Koruyucu ekipman resimleri

- Teknik gelişmelere uyum sağlanmasında sorumluluk taşır.
- Tehlikeli olanların tehlikesiz veya daha az tehlikeli olanlarla değiştirilmesinde sorumluluk taşır.
- Teknolojinin, iş organizasyonun, çalışma şartlarının, sosyal ilişkilerin ve çalışma ortamı ile ilgili faktörlerin etkilerini kapsayan genel bir önleme politikasının geliştirilmesinde sorumluluk taşır.
- Toplu korunma önlemlerine, kişisel korunma önlemlerine göre öncelik verilmesinde sorumluluk taşır.
- İşçilere uygun talimatların verilmesinde sorumluluk taşır.
- İşveren, iş yerinde yapılan işleri dikkate alarak;
 - Kullanılacak iş ekipmanının, kimyasal madde ve preparatların seçimi, iş yerinde çalışma düzeni gibi konular da dâhil işçilerin sağlık ve güvenliği yönünden tüm riskleri değerlendirir.
 - Bir işçiye herhangi bir görev verirken, işçinin sağlık ve güvenlik yönünden uygunluğunu göz önüne alır.
 - Ciddi tehlike bulunduğu bilinen özel yerlere, sadece yeterli bilgi ve talimat verilen işçilerin girebilmesi için uygun önlemleri alır.
 - İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili iş hijyeni önlemlerini alır.

Resim 3.4: Elektromanyetik kirlilik

3.7. İşçilerin Yükümlülükleri

- İşçiler, davranış ve kusurlarından dolayı, kendilerinin ve diğer kişilerin sağlık ve güvenliğinin olumsuz etkilenmemesi için azami dikkat gösterirler ve görevlerini, işveren tarafından kendilerine verilen eğitim ve talimatlar doğrultusunda yaparlar.
- Makine, cihaz, araç gereç, tehlikeli madde taşıma ekipmanı ve diğer üretim araçlarını doğru şekilde kullanırlar.
- İş yerindeki makine, cihaz, araç, gereç, tesis ve binalardaki güvenlik donanımlarını kurallara uygun olarak kullanmak, bunları keyfi olarak çıkarmamak ve değiştirmemekle yükümlüdürler.
- İş yerinde sağlık ve güvenlik için ciddi ve ani bir tehlike olduğu kanaatine vardıkları herhangi bir durumla karşılaştıklarında veya koruma tedbirlerinde bir aksaklık ve eksiklik gördüklerinde, işverene veya sağlık ve güvenlik işçi temsilcisine derhal haber vermekle yükümlüdürler.
- İş yerinde, sağlık ve güvenliğin korunması için teftişe yetkili makam tarafından belirlenen zorunlulukların yerine getirilmesinde, işverenle veya sağlık ve güvenlik işçi temsilcisi ile iş birliği yapmakla yükümlüdürler.

3.8. İşçilerin Eğitimi

İş yerlerinde sağlık ve güvenliğin sağlanması ve sürdürülebilmesi için işveren, her işçinin alıştığı yere ve yaptığı işe özel bilgi ve talimatları da içeren sağlık ve güvenlik eğitimi almasını sağlamak zorundadır.

Bu eğitim özellikle;

- İşe başlamadan önce
- Çalışma yeri veya iş değişikliğinde
- İş ekipmanlarının değişmesi hâlinde
- Yeni teknoloji uygulanması hâlinde yapılır.

Eğitim, değişen ve yeni ortaya çıkan risklere uygun olarak yenilenir ve gerektiğinde periyodik olarak tekrarlanır.

3.9. Sağlık Gözetimi

İş yerlerinde sağlık ve güvenliğin sağlanması ve sürdürülebilmesi için işveren aşağıdaki yükümlülüklerini yerine getirir.

- İşveren, alışanların iş yerinde maruz kalacakları sağlık ve güvenlik risklerine uygun olarak sağlık gözetimine tabi tutmakla yükümlüdür.
- İşçilerin işe girişlerinde sağlık durumlarının yapacakları işe uygun olduğunu belirten sağlık raporu alır.
- Yapılana işin özelliğine göre işin devamı süresince sağlık muayeneleri düzenli aralıklarla yapılır.
- Risk gurupları; kadınlar, çocuklar, yaşlılar, zrller ve diğer risk gurupları, özellikle bunları etkileyen tehlikelere karşı korunurlar.

UYGULAMA FAALİYETİ

İşletmede, işveren ve çalışanlara yönelik bilgilendirme yapınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
<p>➤ İş yerlerindeki önemli riskleri tespit ediniz.</p>	<ul style="list-style-type: none">➤ İş yerlerinde sağlık ve işçi güvenliğini olumsuz etkileyen kimyasal etmenleri tespit ediniz.➤ İş yerlerinde sağlık ve işçi güvenliğini olumsuz etkileyen fiziksel etmenleri tespit ediniz.➤ İş ekipmanlarının doğru bir şekilde kullanıldığına dair tespitlerde bulununuz.➤ İşletmelerde çalışanların basınçlı kaplar hakkındaki bilgi düzeylerini tespit ediniz.➤ İşletmelerde çalışanların iş yeri düzeni hakkındaki bilgi düzeylerini tespit ediniz.➤ İşletmelerde çalışanların elle taşıma işlerinde yeterli güvenlik tedbirleri ile ilgili bilgi düzeyleri ve davranış biçimlerini tespit ediniz.
<p>➤ Risklerin kontrol altına alınıp alınmadığını denetleyiniz.</p>	<ul style="list-style-type: none">➤ İşletmelerde çalışanların kendilerini korumaya yönelik koruyucu tedbirler hakkındaki bilgi düzeylerini kontrol ediniz.➤ İşletmelerde tehlikenin yok edilmesine yönelik yapılan çalışmalarını kontrol ediniz.➤ İşletmelerin izalasyana yönelik yapılan çalışmaların yeterliğini kontrol ediniz.
<p>➤ İşletmenin çevreye karşı olan sorumluluklarının yerine getirilip getirilmediğini kontrol ediniz.</p>	<ul style="list-style-type: none">➤ Bölgenizdeki işletmelerin çevre kirlenmesini önlemeye yönelik ;<ul style="list-style-type: none">• Su ve su kaynaklarını korumaya yönelik alınmış tedbirleri kontrol ediniz.• Toprağı korumaya yönelik alınmış tedbirleri kontrol ediniz.• Atmosferi korumaya yönelik alınmış tedbirleri kontrol ediniz.

<p>➤ İşverenin yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin kontrolünü yapınız.</p>	<p>➤ İşçilerin eğitim düzeylerini kontrol ediniz.</p> <p>➤ Yeterli araç-gerecin sağlandığının kontrolünü yapınız.</p> <p>➤ İşletmenin teknik gelişmelere uyumunun sağlanıp sağlanmadığını kontrol ediniz.</p> <p>➤ İşin kişilere uygun hâle getirilmesine yönelik çalışmaları kontrol ediniz.</p>
<p>➤ İşçilerin yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin kontrolünü yapınız.</p>	<p>➤ Makine, cihaz, araç-gereç, tehlikeli madde taşıma ekipmanının doğru şekilde kullanımına yönelik kontroller yapınız.</p> <p>➤ İş yerinde tehlike anında yapılması gerekenlerin öğrenilip öğrenilmediğini kontrol ediniz.</p>
<p>➤ Mevzuatla getirilen esaslar, sınırlamalar ve yasaklara uyulup uyulmadığının kontrolünü yapınız.</p>	<p>➤ İş Kanunu'nu inceleyiniz.</p> <p>➤ İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği'ni inceleyiniz.</p> <p>➤ İlgili diğer mevzuat hükümlerini tarayınız.</p>
<p>➤ Sonuçları raporlamak ilgili kurum ve kuruluşlara gönderiniz.</p>	<p>➤ Resmî yazışma kurallarına dikkat ediniz.</p> <p>➤ Dosyalama sistemine dikkat ediniz.</p>

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi iş yerinde çalışanların yükümlülüğü değildir?
A) Makineyi doğru şekilde kullanmak
B) Araç- gereç sağlamak
C) Cihazı doğru şekilde kullanmak
D) İşçi temsilcisi ile iş birliği yapmak
E) Güvenlik donanımlarını kurallara uygun kullanmak
2. Aşağıdakilerden hangisi işletmede işveren yükümlülüğü değildir?
A) İşçilerin sağlığını ve güvenliğini korumak
B) Eğitim ve bilgi verilmesini sağlamak
C) Risklerin önlenmesini sağlamak
D) Makine, cihaz, araç-gereci doğru şekilde kullanmak
E) Teknik gelişmelere uyum sağlamak
3. Aşağıda verilenlerden hangisi uluslararası çalışmaları düzenleyen kuruluştur?
A) UNEP
B) FAO
C) WHO
D) İLO
E) UNİCEF
4. İş yerlerinde sağlık ve güvenliğin sağlanması ve sürdürülebilmesine yönelik eğitim hangi durumlarda verilmeyebilir?
A) İşe başlamadan önce
B) Çalışma yeri veya iş yeri değişikliğinde
C) Çalışanın işine son verildiğinde
D) İş ekipmanlarının değişmesi hâlinde
E) Yeni teknoloji uygulanması hâlinde
5. Aşağıda verilenlerden hangisi iş yerlerinde sağlık ve güvenliğin sağlanması ve sürdürülmesine yönelik iş veren yükümlülüğü değildir?
A) Çalışanlar sağlığını korur.
B) Çalışanları maruz kalacakları risklere uygun olarak sağlık gözetimine tabi tutar.
C) İşe uygun olduğunu belirten sağlık raporu alır.
D) Sağlık muayeneleri düzenli aralıklarla yapılır.
E) Risk gruplarını, bunları etkileyen tehlikelere karşı korunmalarını sağlar.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıda verilen yöntemlerden hangisi kavrama ve bilme ile birlikte uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme davranışlarını gerçekleştiremez?
A) Düz anlatım yöntemi
B) Beyin fırtınası yöntemi
C) Tartışma yöntemi
D) Dramatizasyon yöntemi
E) Problem çözme yöntemi
2. Aşağıdakilerden hangisi insan sağlığını etkileyen bireysel özelliklerden değildir?
A) Yaş
B) Cinsiyet
C) Alışkanlıklar
D) Genel sağlık durumu
E) İşyeri ortamı
3. Aşağıdakilerden hangisi endüstriyel faaliyet sonucu tehdit altında olmayan çevresel bir öge değildir?
A) Yenilenebilir enerji kaynakları
B) Hava
C) Su
D) Ekilebilir arazi
E) Fosil yakıtlar
4. Aşağıdakilerden hangisi öğrenmenin türlerinden değildir?
A) Kolay öğrenme
B) Simgesel öğrenme
C) İşlemsel öğrenme
D) Kavram öğrenme
E) İlke öğrenme
5. Aşağıdaki verilen kararlardan hangisi öğretme sürecinin başarılı olması için gerekli değildir?
A) Hedefler
B) Konular
C) Eğitim teknolojisi
D) Değerlendirme
E) Cinsiyet

6. Aşağıda verilenlerden hangisi öğrenmede eğitilenin başarısına etkide bulunmamaktadır?
- F) Aile ortamı
 - G) Sosya ekonomik durum
 - H) Biyolojik durumu
 - İ) Değerlerin çatışması
 - J) Uygun olmayan eğitim teknolojisi
7. Aşağıda verilenlerden hangisi yaygın eğitim türüdür?
- A) Anaokulu eğitimi
 - B) İş başında eğitim
 - C) Okul öncesi eğitim
 - D) Temel eğitim
 - E) Yüksek öğretim
8. Aşağıda verilenlerden hangisi örgün eğitim türü değildir?
- A) Ön lisans eğitimi
 - B) Lisans eğitimi
 - C) Yüksek lisans eğitimi
 - D) Halk eğitimi
 - E) Doktora eğitimi

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ 1'İN CEVAP ANAHTARI

1	C
2	E
3	B
4	D
5	E

ÖĞRENME FAALİYETİ 2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	E
3	B
4	E
5	E

ÖĞRENME FAALİYETİ 3'ÜN CEVAP ANAHTARI

1	B
2	D
3	D
4	C
5	A

MODÜL DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

1	A
2	E
3	A
4	A
5	E
6	C
7	B
8	D

KAYNAKÇA

- 4857 sayılı **İş Kanunu**.
- ARSLAN Mahmut, **İş ve Meslek Ahlakı**, ISBN 975-591-282-,7 Ekim, 2001.
- BAŞARAN İbrahim Ethem, **Eğitime Giriş**, Kızılay, PK 77, Ankara.
- GÜLTAN Kamil, Murat ANDAÇ, Çağatay GÜLER, Bige SURLU, **İSG, İSSN-1300-2341**, Mayıs-Haziran, 2002.
- GÜNER Ayşe, İlknur KÜÇÜKALP, **Sağlık Eğitimi**, ISBN 975-11-2623-1 Feza Gazetecilik A.Ş., İstanbul, 2006.
- İLHAN Necati, **İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi**, Ankara, 2009.
- **İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği**.
- **İş Sağlığı ve İşçi Güvenliği Tüzüğü**.